

НАУЧНАТА МИСЪЛ - ДОМИНАНТАТА В СЧЕТОВОДСТВОТО КАТО НАУЧНО ЗНАНИЕ

**Проф. Иван Душанов, д-р на икономическите науки
„Д-р Хонорис Кауза” на СА „Д. А. Ценов” – Свищов**

„Три пътя водят до знанието: пътят на размишлението – това е най-благородният път; пътят на подражанието – това е на-лекият път, и пътят на опита – това е най-горчивият път.”

Конфуций

Резюме: *Стандартизацията в счетоводството в доклада се разглежда и третира като част, елемент (детайл) на неговата организация. Оспорва се тезата на автори за стандартизацията като „пренаписване теорията на счетоводството”, че МСФО/МСС „могат да бъдат заменени с обобщаващото понятие Общоприети счетоводни принципи” и други подобни характеристики и обобщения от определени среди в счетоводната колегия у нас. Пледира се и се лансира тезата за внедряването на научната мисъл в генезиса на организацията на счетоводството – като сигурен и надежден път към научното знание, като доминанта в счетоводството – в качеството му на информационна и вътрешноконтролна система в условията на либералната икономика. Направена е критична оценка на практики, прояви и събития у нас с които е подценена и/или принижена ролята на университетската научна мисъл в решаване на кардинални проблеми и въпроси на счетоводството и неговата организация. На тази основа научно е обобщен извода, че утвърждаването и развитието на счетоводството като система за контрол и мислено обобщаване на единния възпроизводствен процес в национален мащаб и неговото безпрепятствено протичане следва да се основава на научната счетоводна мисъл.*

Ключови думи: *Организация на счетоводството; част, елемент (детайл) на организацията на счетоводството; общоприет единен международен счетоводен език; политизация в/на счетоводството.*

1. В историческото развитие на страната представителите на българската научна счетоводна мисъл са създали и са оставили богато творческо наследство в областта на теорията и практиката на счетоводството. Изследването на проблемите на организацията и методологията на счетоводство от тях, на пътищата, средствата и способите за тяхното решаване, е формирало - със завидна по значимост и актуалност богат научен арсенал от знания. Тези знания и сега са неизчерпаем източник за професионалната подготовка и за квалификацията на хиляди счетоводни ръководни и изпълнителски кадри, способни компетентно да генерират нови идеи и да решават важни държавни задачи във финансово - икономическата дейност в българската икономика – на исторически обусловените ѝ етапи на развитие. Научното и университетското учебниково творчество в областта на Общата теория на счетоводството и на отрасловите счетоводни дисциплини във висшите икономически училища в София, Свищов и Варна на професорите - счетоведи Димитър Добрев, Господин Тошев, Феодор Константинович Белмер, на техните сътрудници и последователи – професорите Димитър Цанев Йорданов, Марко Дичев Базлянков, Величко Георгиев Нанков, Димитър Маринов Спасов, Коста Димитров Пергелов, Григор Михайлов Ваклиев и още мнозина техни съвременници днес осветлява и трасира пътя на българската научна счетоводна мисъл – независимо от превратностите на епохата от смяната на парадигмата!

Поколението учени в страната ни след тези титани на счетоводната научна мисъл – в преобладаващата си част, пое пътя на опазване научното наследство и на обогатяване счетоводното научно знание с нови, съвременни средства на усъвършенстване организацията на счетоводството и творческото прилагане на неговата методология – съобразно новите исторически условия.

2. Преходът към пазарно ориентиран модел на икономиката и в други сфери на обществения живот в страната предизвика появата и внедряването на нова концептуална схема, на нов методически практикоприложен модел в счетоводството като система и в неговата организация – в качеството му (на счетоводството) на незаменим по характер и важност инструмент на предприемача в управлението на сложната динамична вероятностна система – предприятието. Мултинационалните компании като корпорации – в качеството им на национални по произход и капиталова осигуреност, и интернационални - по място на дислоциране и сфера на дейност икономически структури, наложиха създаването на общоприет единен международен счетоводен език и единна по характер и обхват резултатна счетоводна инфор-

мация, обобщавана в счетоводните отчети (наричани вече „финансови отчети“) на предприятието. Тази необходимост се реализира чрез **стандартизацията в счетоводството.**

Стандартизацията в счетоводството се основава на разработените и приети – на базата на законови и подзаконови актове на държавата **счетоводни стандарти**, чийто автор е Съветът по международни счетоводни стандарти. Счетоводните стандарти – по дадената им от Комисията по счетоводни стандарти характеристика, са *„правила, постановени от упълномощени органи относно това, как определени видове операции или други събития трябва да бъдат отразени във финансовите отчети и съответствието им със счетоводните стандарти обикновено би било необходимо финансовите отчети да представляват вярна и безпристрастна представа“*¹.

У нас стандартизацията в счетоводството се изведе като първостепенна задача, елемент и основно направление в неговата организация от началото на 2002 г.² Изпълнени бяха изискванията за въвеждане в действие в страните-членки на ЕС на Международните стандарти за финансова отчетност/Международните счетоводни стандарти (МСФО/МСС) с Регламент (ЕО) № 1606/2002 на Европейския парламент и на Съвета на Европа от 19 юни 2002 г.³

3. Независимо от ограничените цели и предназначение на стандартизацията в счетоводството – като *част, елемент (детайл) от общата организация* на счетоводството в насока на хармонизиране и начин на отразяване във финансовите отчети на масивите на резултатната счетоводна информация на предприятието, тя се превърна в доминиращ - по обхват и съдържание, обект на научната и изследователската дейност в областта на счетоводството. В това не се вижда нещо нередно, ненужно, обществено неоправдано. Напротив – според нас, тази „своеобразна инвазия“ *следва да се оцени положително* – като важна насока, детайл в научната трактовка на организацията на счетоводството, като важно направление в тази област при решаването на методологически проблеми с подчертан практикоприложен характер и значение.

¹ „Предговор към счетоводните стандарти“, публикуван от Комисията по счетоводните стандарти (1993). Ръководство по европейско счетоводство – издание. Издателство „АСПЕН“ М§Б – консулт. С., 2006 г., с.14-23.

² Закон счетоводството, ДВ, бр.98 от 2001 г., в сила от 01.01.2002 г., чл.4.

³ Обн. в „Официален вестник ЕС“, бр.243, от 11.09.2002 г., изменен с Регламент (ЕО) № 297/2008 на Европейския парламент и на Съвета, обн. в „Официален вестник на ЕС“, бр. 97 от 9.04.2008 г.

Погрешното, неточното – според нас обаче са становищата и квалификацията на стандартизацията, които за съжаление станаха тезис на определени среди в научната счетоводна колегия, че се извършва „стандартизация **на** счетоводството”, а не „стандартизация **в** счетоводството” – в смисъл на въвеждането на определени правила в счетоводството за хармонизирано – по съдържание и характер, представяне на резултатната счетоводна информация във финансовия отчет на предприятието.

И именно това становище даде и сега дава възможност на определени среди от научната счетоводна колегия да разглеждат и да характеризират стандартизацията в счетоводството като установяване на „нови принципи” в счетоводството. Стигна се дори и до там – в редица публикации, обсъждани на научни форуми по счетоводна тематика, да се твърди, че с МСФО/МСС се „пренаписва теорията на счетоводството”, говори се за „нова теория” и т.н. Нещо повече дори – въпреки извършваните перманентни смени и промени в МФСО/МСС от Съвета по МСС (които например за последната им версия от 2008 г., утвърдена с Регламент (ЕО) № 1126 на ЕК вече са 44 изм. и доп.) привържениците (станали според нас ревностни трубадури на англосаксонския -британско-американски счетоводен модел) настойчиво ни убеждават, че „МСС са израз на здравия разум в счетоводството” (значи е имало и „нездрав разум” – б.м., И.Д.), и като такива те спокойно могат да бъдат заменени с обобщаващото понятие „Общоприети счетоводни принципи...”⁴

Доколко счетоводните стандарти са принципи – това може да се установи като се анализират постоянно извършваните от Съвета по МСС изменения и допълнения на МСФО/МСС, намерили място, както вече се каза в над 44 регламента на Европейската Комисия?

4. Тезата, че съвременната стандартизация в счетоводството – чрез разработените от СМС и приети за прилагане в страните-членки на ЕС от Европейската комисия МСФО/МСС са „върхът на счетоводната теория и практика на съвременния етап на общественото ни развитие” – според нас, е лишена от научни доводи и основания. Тя – за съжаление, стана широко проявяващ се практикоприложен модел и практика сред определени среди и научни структури – предимно в някои висши училища и в органи на законодателната и изпълнителната власт. Стандартизацията в счетоводството – независимо от ограничените и цели, задачи и обхват – съдържанието на представянето на

⁴ Антон Сврапов, Счетоводството – история и съвременност. Сборник доклади на Международната юбилейна научна конференция – юни 2000 г. Икономическото развитие на обществото. Университетско издателство на ИУ – Варна, 2001 г.

финансовите отчети на отчетната единица (предприятието), се превърна и навлезе в определени счетоводни научни среди като своеобразна „шлагерна тематика”, разпъваща нашир и надлъж отделните счетоводни стандарти в дисертации, монографии, студии и др. под. публикации за придобиването и присъждането на научни степени и академични длъжности във висши училища и в други подобни научни институции.

Всичко това – според нас, измести същинската изследователска тематика в науката Счетоводство от нейното основно научно ползрение, с опасност – да я прати в безсрочно забвение. Разбира се – пак според нас, то се оказва твърде изгоден тезис за някои комерсиални кръгове, които се появиха и които битуват в счетоводната практика.

Когато се разглежда тази опасност и се оценява творческият размисъл за същността, мястото, ролята и значението на стандартизацията, с цел – хармонизация в счетоводството, следва да се вземе под внимание характеризирането ѝ от проф. Дейвид Туиди, бивш председател на СМС (който Съвет изготвя и приема отделните МСФО/МСС и ги предлага за приемане от ЕК и внедряване в страните членки от ЕС) – че, *„Международната счетоводна хармонизация е една много интересна политическа игра на топка”*⁵.

Следователно, наравно с положителното си влияние, тя – стандартизацията не е лишена от „лобизъм и налагане на онзи счетоводен подход, който най-добре отговаря на интересите на икономически посилните, заинтересовани от счетоводната информация... Това неминуемо ни води до известна политизация при изработването на МСС...”⁶

Настъпи ли и има ли политизация в счетоводството – според нас това е край на честността и безпристрастността в счетоводството!

5. Извеждането на стандартизацията в счетоводството от определени среди у нас като единствен път на счетоводния прогрес и като връх в счетоводната теория (породено и преследващо определени комерсиални цели и интереси) доведе и до известно спадане нивото на положителната обществена репутация на счетоводството – като наука и като практическа дейност. Това се изрази при приемането и в съдържанието на последната версия на приетия в края на 2015 г. Закон за счетоводството, влязъл в действие от 01.01.2016 г.

По-конкретно:

⁵ Цит. по Фаня Филипова „Хармонизация на счетоводството – МСС/МСФО”. Издателска къща „Стено”, Варна, 2001 г., с.40. Това становище на сър Дейвид Туиди може да се намери в „Normal 0 21 false false false Microsoftimevnet Explorery 4”

⁶ Пак там, с.39.

1) приложен беше – по наше виждане, формален административен подход с политически диктат при изготвянето, обсъждането и приемането на действащия Закон за счетоводството. Нямахме го участието на учените от водещите катедри по счетоводство във висшите училища в страната. Прояви се логиката на сентенцията „L`etat, c`est moi” – „Държавата това съм аз” – изречена още от Луи XIV (1683-1715);

2) приемането на Закона за счетоводството от пленарния състав на 43-то Народно събрание стана формално – с процедура, която у всеки буди размисли и тревога:

- то стана на *извънредно* следобедно заседание на Парламента на 16 ноември 2015 г. с участието *само* на 84 народни представители, т.е. на 35% от общия брой на депутатите в този върховен орган на държавната власт (!)⁷;

- редица важни текстове на Закона бяха гласувани и приети с крехко мнозинство от присъстващите на това заседание народни представители – например текстът на особено важния в него чл.37 беше приет с гласовете на 47 депутати – близо 56% от присъстващите на заседанието (респ. 19,58% от народните представители от 43-то Народно събрание - по-малко от 1/5 от броя им !?). Гласувалите против и въздържаха се за приемането на този член бяха 37 народни представители, т.е. около 44% от присъстващите на заседанието депутати;

- направените от членове на Комисията по бюджет и финанси 15 предложения за нови текстове или за промяна в съществуващи текстове по важни въпроси на организацията на счетоводството не бяха приети – нито едно от тях, от присъстващите представители от мнозинството в Парламента;

- второто четене в залата протече по начин, който по бързината на говора надмина и рекордите на Гинес (!) Прослушването на електронен запис (ако такъв съществува) на този доклад може да убеди във верността на казаното за постигнатия рекорд всеки непредубеден човек;

- марафонът на приемането на Закона протече в продължение на близо 3 календарни часа.

И всичко това – което се каза по-горе стана в 43 –то Народното събрание на Република България по отношение на приемането на Закон, който се очаква да бъде надеждна опора на борбата срещу без-

⁷ Пишещият тези редове наблюдаваше внимателно с мъка този своеобразен неповторим режисиран спектакъл, протекъл в Народното събрание...

топанствеността и корупцията...! Научната счетоводна мисъл е длъжна да оцени по достойнство това отношение.

б. Образно казано (може би при известна насоченост) „настройването“ на организацията на счетоводството – според принципите и изискванията на пазарния модел на икономиката у нас, прие неточна посока: **заложи се само на един панел (макар той да е важен) на тази организация – стандартизацията.** Прокламираните в нея „принципи“ на честност, безпристрастност, неутралност и т.н. като че ли се превърнаха в постоянно повтарящи се догми, обикновено трудно приложими за представената във финансовите отчети информация, защото отсъства в тях теорията за способите и средствата в счетоводството като предпоставка и гаранция за постигане и реализация на тези качествени характеристики, наричани „принципи“. Липсва концепция за развитие и усъвършенстване на счетоводството в условията на либералния модел на икономиката.

И, естествено следва въпросът: *Кое доведе нещата до това състояние и защо се стигна до него?*

Отговорът – според нас, може да се даде въз основа на обстоятелството разшифроване на посочената в началото на настоящето изложение мисъл на Конфуций: **У нас се прие пътят на подражанието** – най-лекият път, съчетаван от време на време – спорадично, с *третият път* – пътят на опита (породил непрекъснатите промени в Законите за счетоводството от 1990 г. и от 2001 г – общо 40 промени в тях, както и непрекъснатите изменения и допълнения в МСФО/МСС, приемани автоматично в счетоводното ни законодателство). Не се прие и не се тръгна по първият път – **размишлението – като способ на счетоводната теория и сигурен път за постигане на научното знание.**

Тази сентенция на Конфуций - за най-благоприятният път до знанието – **според нас, е единственият верен път** за утвърждаването у нас на счетоводството като средство за контрол и мислено обобщаване на единния възпроизводствен процес!

И нека този научен форум във високоавторитетното висше училище Стопанската академия „Димитър Апостолов Ценов“ – Свищов стане авангардът за тръгването по пътя на размишлението, за превръщането на научната мисъл в доминантата в счетоводството като научно знание. Това Академията е доказала и постигала многократно! Убедени сме и вярваме, че това тя ще постигне и сега!